

מעבר לכלכלה, מעבר לפוליטיקה

גישת האליבי או אי-הנשיאה באחריות.

כאשר ההתפתחות אינה הולמת את המשאלות וההבטחות, מגוייס "אליבי" לתירוץ הכישלון. אמצעי התקשורת והאופוזיציה הם המפלט האחרון של מי שכבר מיצה את כל התירוצים לבריחה מאחריותו. כך היה גם במשטרים אחרים. שם נוספו עליהם לעתים גם היהודים. לפי אלה, לא פיזור הכסף והעלאת הצריכה ללא כיסוי בעליית תפוקה ופיריון השפיעו על מצב המשק, אלא העתונות. לא הפגיעה ביצוא ועידוד היבוא על ידי הוזלת מטבע החוץ, החמירו את מצב מאזן התשלומים והגדילו את חובות החוץ של המדינה, אלא דברי האופוזיציה. זהו שלב שהקדים במדינות רבות את הפרידה מהדמוקרטיה. חיפוש מתמיד אחר "אשמים" ושיטת ויכוח ציבורי הפוסלת את החולקים על דעת הממשלה, במקום לדון עמם בגופי טענותיהם, — לא רק ששוחקת כללי התנהגות דמוקרטית וציבורית תקינה, אלא שיש בה חמקנות מכוערת מאחריות. את האחריות הזאת יש לתבוע מהחייבים לשאת בה בתוקף רב, כי בלעדי זאת אי אפשר יהיה לחולל את המיפנה הדרוש כדי להיחלץ מן התהליכים הקיימים.

הכרחי כיוון אחר. מה שקורה עתה בישראל הוא הגשמתה של עצת החתול לעליסה ("עליסה בארץ הפלאות", לואיס קרול): "הואל לומר, בבקשה, באיזו דרך עלי ללכת מכאן?" שאלה עליסה את החתול. "לצורך זה חשוב לדעת לאן את רוצה ללכת", אמר החתול.

"אין זה חשוב לי ביותר לאן" — אמרה עליסה. "אם כן אין הבדל באיזו דרך תלכי" — אמר החתול. לנו חשוב באיזו דרך נלך. הדרך הנוכחית עלולה להוביל אותנו אל תחילת הסוף, יותר מאשר אל המשך ההתחלה. יש הכרח, אם כן, בשינוי הניתב. מעט תקווה יש בהתפכחותו הגוברת והולכת של הציבור עתה. יתכן כי — "או אולי מנגד, במסילה, כבר רואה את (האמנם נכון?) אומץ וחימה צלולה פותחים דלתי הפיכתו". (המסיכה האחרונה, נתן אלתרמן).

שלנו. תפישה זו מהופכת ל"חשוב מה יעשו היהודים לא חשוב מה יאמרו הגויים", מבית מדרשו של ד. בן-גוריון ותנועת העבודה. הפטאליזם מרפה ידיים ויוצר תחושת "אין מוצא". הוא פוטר, לכאורה, אנשים מאחריותם למעשיהם ולחברה בה הם חיים. דגם התנהגות הממשלה ניצב מול עיניהם, ובו הם יכולים לתלות כל אי-אחריות.

שיבושם של מושגים, ריקון של מלים.

"כלכלה נכונה". נכונה על דעת מי? לשם מה ועל פי מה? לא "כלכלת עצמאות" או "כלכלת עבודה" או "כלכלה ליברלית" או "כלכלה שיתופית" או "כלכלת צמיחה". אלא "נכונה". מושג חסר משמעות, התופש אוזנם של אנשים ומשטה בהם. "מלחמת קודש", גם אם נאמר עליה מפי אותם פיות כי היא מלחמת "יש בריה", כלומר בחרנו בה על פי הכרעתנו החופשית. אין זאת אלא שמוגשם והולך המשטר שתיאר ג'ורג' אורוול בספרו "אלף תשע מאות שמונים וארבע". שם יש למפלגה שלוש סיסמאות: — "מלחמה היא שלום" — "חירות היא עבדות" — "בערות היא כוח".

רוב הציבור, באותו משטר דמיוני, נתפש להאמין בהן, כל עוד קיבתו היתה מלאה וכיסיו היו תפוחים. זהו גם הבסיס לפופוליזם המאפיין את ממשלת ישראל, במיוחד מאז ראשית 1981 בתחום הכלכלי, וקודם לכן בתחום הפוליטי. הגישה המתירנית, המחניפה, המבקשת להשיג תמיכה עכשיו ו"לעזאזל העתיד, האחריות והאמת".

בספרו "הנסיך" כתב מקיאבלי: "מחשבתם של אנשים היא כה פשוטה, והם כה נשלטים על ידי צרכיהם המידיים עד שאדם היוזע להוליך שולל ימצא תמיד רבים המוכנים להיות מולכים שוללי". "ותשקוט הארץ ארבעים שנה", "חיסול פיסיו ומדיני של אש"ף", "שלום עם לבנון" — כמטרות מלחמה מופרכות מעיקרן שתמורתן שולם מחיר נורא ומדכא; סימום הציבור על ידי הזרקת כסף אל כיסיו, והעלאת רמת החיים, תוך החמרת מצב המשק הלאומי, הפקרת העתיד, טיפוח הצריכה והיבוא ופגיעה בצמיחה, בייצור וביצוא. כלומר "להיטיב עם העם". לא בטווח הארוך, על ידי יצירת מציאות חדשה, אלא עתה, מיד. כמה אירוני וטרגי הדבר שממשלה שרוממות "זקיפות הקומה" בגרונה, הביאה את ישראל לוואסליות כלכלית ומדינית של ארה"ב. זו תוצאה בלתי נמנעת של התפישה שאפשר "לחיות טוב" גם אם היצוא יורד, היבוא עולה, חובות החוץ גדלים והצמיחה חדלה. כאילו אנשים מכוכב אחר יסדרו לנו את העניינים. כאילו אפשרי "יש מאין".

מ עבר לכלכלה השוקעת, מעבר לטרגדיה הישראלית בלבנון, מצביעה המדיניות השגויה והמתירנית של הממשלה על שורשי ההתרחשויות הללו. שורשים אלה משותפים לתופעות כולן, ועלולים להפוך אותן למצבים של קבע, לכללי התנהגות, לנורמות שנתרגל לחיות אתן, כאילו אי אפשר אחרת.

על התוצאות אנו מרבים לדון. לעתים רחוקות אנו מתבוננים אל גורמי התוצאות, שמטבעם הם נסתרים. מעטים מבחינים בזיקה שבין התנהגות הממשלה בתחומי הכלכלה, לבנון, יחסי החוץ או יהודה ושומרון. אלה הן תוצאותיו של שילוב בין חלום ישן, פנטסיה, שקריות והימור על שיכחה, הרפתקנות ופופוליזם. אך מעבר לכל אלה מצוי החלום: ארץ ישראל השלימה. הסכם השלום עם מצרים ופינוי סיני נעשו כדי לאפשר חופש פעולה ביהודה ושומרון. מלחמת לבנון ניזומה כדי "לחסל את אש"ף", לבל יפריע בנושא זה גם הוא. ההפקרות במדיניות הכלכלית "מותרת" משום שהיא מאפשרת, לכאורה, את "מעשה ההתנחלות הגדול".

לשם אלה מטפחים מזה כמה שנים דפוסי התנהגות והתייחסות, שנוגדים לסייע בכך. ראשית, ההתנתקות. אומרים לציבור: "טוב לכם, אם כך מדוע שתדאגו? סימכו עלינו. דאגו לעניינכם ואנו נדאג לענייני המדינה". כאילו אפשר לנתק בין מצב היחיד למצב הכלל. כאילו מה שקורה למדינה לא ישפיע על היחיד. כאילו היחיד יכול לנתק עצמו מן הכלל, לאורך ימים. כאילו אין קשר בין מה שעושה היחיד לבין מה שקורה ויקרה לכלל. זהו חינוך לניהיליזם וזר פורה גם לאורח חיים בלתי אחראי, ואולי גם בלתי דמוקרטי. שכן, "אם אין אנו משפיעים במעשינו על מצב המדינה, מה לנו שננהג באחריות? יש מי שידאג. מדוע שנהיה מעורבים בענייני הכלל?" ניתוקו של היחיד מן הכלל וקטיעתו של ההווה האישי מן העתיד המשותף, מערער את יסודותיה של חברה דמוקרטית ואחראית. רוח זו, הנושבת זה מכבר מאסכולת "חירות", הפכה להיות מסר מרכזי של ממשלת ישראל.

אחת הסכנות העיקריות מכך, היא שעקב ההתנתקות יחושו מעצבי המדיניות ומנהיגי הציבור בעתיד, שנשללה מהם האפשרות לניהול מדיניות כלכלית אחראית, המציבה יעדים לטווח ארוך ופועלת להגשמתם.

הפטאליזם — או: גורלנו אינו בידינו. האמריקנים, השפל העולמי, המלחמה ש"נכפתה" עלינו, האנטישמיות, הם אליבא דמטפחי הגישה הזאת — הגורמים למצבנו. כאשר משהו מתרחש בניגוד לכוונות ולציפיות (מלחמת לבנון, האינפלציה וכו') אומרים לציבור: "מה לעשות? לא נסתייע בידינו". כאילו אין זו תוצאה של החלטות, מעשים ומחדלים

יוסי יזרעאלי

שאל

מה אתה מחפש שאל? אתה כבר מלך. באתונות זה מקדם. עכשיו הן וקנות שאפלו ללכת לאמור אין להן כס. הן קאן. הן מחפשות אותך. איפה אתה?

דוד

שנים רבות אני מנגן בלי קוור. קשאני נוטל אותו פנרועתי אני מתעורר.